

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ
της προσφυγής υπ' αριθ. 72211/01
την οποία κατέθεσαν οι Χ Λ -Π
και λοιποί
κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συγκροτηθέν στις 4 Σεπτεμβρίου 2003 από τμήμα απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

P. LORENZEN, *Πρόεδρο,*

K.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

F. TULKENS,

N. VAJIC,

E. LEVITS,

A. KOVLER,

V. ZAGREBELSKY,

και από τον S. NIELSEN, *Αναπληρωτή Γραμματέα του Τμήματος.*

Έχον υπόψη την προρρηθείσα προσφυγή η οποία εισήχθη στις 7 Ιουνίου 2001.

Έχον υπόψη την από 29 Αυγούστου 2002 μερική απόφαση.

Έχον υπόψη τις παρατηρήσεις τις οποίες υπέβαλε η εναγόμενη Κυβέρνηση και την αντίκρουση των προσφευγουσών.

Αφού διασκέφτηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Οι 25 προσφεύγουσες, των οποίων τα ονόματα αναγράφονται στο συνημμένο παράρτημα, είναι Ελληνίδες υπήκοοι, υπάλληλοι του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (εφεξής «ΙΚΑ»). Οι προσφεύγουσες εκπροσωπούνται ενώπιον του Δικαστηρίου από τους Δικηγόρους Αθηνών Σ. Τζουβελόπουλο, Α. Μαθιουδάκη και Δ. Τζουβελοπούλου. Η Κυβέρνηση εκπροσωπείται από τη Γ. Σκιάνη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και από τον Ι. Μπακόπουλο, Δικαστικό Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Τα πραγματικά περιστατικά, όπως εξετέθησαν από τους διαδίκους, έχουν εν περιλήψει ως εξής:

Στις 3 Σεπτεμβρίου 1991, οι προσφεύγουσες προσέφυγαν ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου Αθηνών, ζητώντας να καταδικασθεί το ΙΚΑ να τους καταβάλει επίδομα επί του μισθού τους, ύψους 293 436 δραχμών (861,15 ευρώ) για την κάθε μία.

Στις 23 Ιουλίου 1993, το δικαστήριο απέρριψε ως απαράδεκτη την αίτηση την οποία είχαν καταθέσει οι προσφεύγουσες υπ' αριθ. 8, 12, 14 και 23, επειδή δεν εκπροσωπούσαν νομίμως. Το δικαστήριο δικαίωσε εν μέρει τις λοιπές προσφεύγουσες και καταδίκασε το ΙΚΑ να τους καταβάλει ποσά από 23 237 έως 252 837 δραχμές (απόφαση 6478/1993).

Στις 21 Μαρτίου 1994, το ΙΚΑ εφείσβαλε την εν λόγω απόφαση. Η δικάσιμος ορίσθηκε για τις 27 Νοεμβρίου 1996.

Στις 21 Φεβρουαρίου 1997, το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών απέρριψε ως απαράδεκτη την έφεση του ΙΚΑ, κατά το μέρος που στρεφόταν κατά των προσφευγουσών υπ' αριθ. 8, 12, 14 και 23, επειδή η αίτηση την οποία είχαν καταθέσει οι εν λόγω προσφεύγουσες, είχε, ούτως ή άλλως, απορριφθεί ως απαράδεκτη από το πρωτοδικείο. Το εφετείο ακύρωσε την προσβληθείσα απόφαση, κατά το μέρος που δικαίωνε τις λοιπές προσφεύγουσες (απόφαση 871/1997).

Στις 8 Σεπτεμβρίου 1997, όλες οι προσφεύγουσες κατέθεσαν αίτηση αναιρέσεως.

Στη συνέχεια, η Βουλή των Ελλήνων υιοθέτησε τον Νόμο 2721/1999 ο οποίος απέκλειε την υποβολή αιτήσεως αναιρέσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας για τις διαφορές των οποίων το οικονομικό αντικείμενο ήταν κατώτερο των 500 000 δραχμών, και ο οποίος ακύρωνε κάθε σχετική δικαστική διαδικασία η οποία ενδεχομένως εκκρεμούσε ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου (άρθρου 36). Το άρθρο 52 § 2 του νόμου αυτού προέβλεπε εντούτοις ότι όσοι είχαν ήδη καταθέσει αίτηση αναιρέσεως, διέθεταν προθεσμία εξήντα ημερών, από της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 1999 (ήτοι από της ημερομηνίας δημοσιεύσεως του νόμου), προκειμένου να προβάλουν το γεγονός ότι η διαφορά θα είχε για αυτές σημαντικές οικονομικές συνέπειες οι οποίες θα δικαιολογούσαν τη συνέχιση της διαδικασίας. Οι προσφεύγουσες δεν επωφεληθήκαν της δυνατότητας αυτής.

Στις 22 Φεβρουαρίου 2001, η Γραμματεία του Συμβουλίου της Επικρατείας πληροφόρησε τις προσφεύγουσες ότι, με την από 19 Δεκεμβρίου 2000 απόφαση 1816, η σχετική προς την αίτηση αναιρέσεως της αποφάσεως 871/1997 του διοικητικού εφετείου διαδικασία είχε ακυρωθεί κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου 2721/1999.

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

1. Επικαλούμενες το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, οι προσφεύγουσες παραπονούνται ότι η διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν ήταν δίκαια.

2. Επικαλούμενες την αυτή διάταξη, παραπονούνται επίσης για τη διάρκεια της διαδικασίας.

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

A. Όσον αφορά τις προσφεύγουσες υπ' αριθ. 8, 12, 14 και 23

Το Δικαστήριο σημειώνει καταρχάς ότι ενώ οι περισσότερες προσφεύγουσες δικαιώθηκαν πρωτόδικα, οι αγωγές των υπ' αριθ. 8, 12, 14

και 23 προσφευγουσών απερρίφθησαν ως απαράδεκτες, επειδή δεν εκπροσωπούνταν νόμιμα. Τούτο επιβεβαιώθηκε και στο πλαίσιο του δευτέρου βαθμού δικαιοδοσίας, κατά την εξέταση της εφέσεως του ΙΚΑ σε βάρος όλων των προσφευγουσών.

Υπό τις συνθήκες αυτές, ακόμα και αν οι ως άνω προσφεύγουσες κατέθεσαν αίτηση αναιρέσεως, το Δικαστήριο συμμερίζεται την άποψη της Κυβερνήσεως, ότι, δηλαδή, οι εν λόγω προσφεύγουσες δεν δύνανται να ισχυρίζονται ότι εθίγησαν από τις επικαλούμενες παραβιάσεις, διότι, από αμέλειά τους, έθεσαν εαυτούς ευθύς εξ αρχής εκτός της διαδικασίας την οποία καταγγέλλουν και ουδέποτε έδωσαν στα επιληφθέντα δικαστήρια την ευκαιρία να τις θεωρήσει ως διαδίκους στη διαφορά. Επομένως, δεν δύνανται να δηλώνουν ότι τις αφορά πράγματι η επίμαχη διαδικασία.

Επομένως, η προσφυγή, κατά το μέρος που εισήχθη από τις προσφεύγουσες υπ' αριθ. 8, 12, 14 και 23, πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

Β. Όσον αφορά τις προσφεύγουσες υπ' αριθ. 1-7, 9-11, 13, 15-22 και 24-25

1. Οι προσφεύγουσες παραπονούνται ότι δεν έτυχαν δικαίας δίκης για τον προσδιορισμό του αστικού δικαιώματός τους σε χορήγηση επιδόματος επί των μισθών τους, επειδή το ζήτημα το οποίο υπεβλήθη στα εθνικά δικαστήρια επιλύθηκε οριστικά από τον νομοθέτη και όχι από τη δικαστική εξουσία. Ειδικότερα, οι προσφεύγουσες δηλώνουν ότι ο Νόμος 2721/1999 επέδρασε άμεσα επί της επιλύσεως της διαφοράς. Ωστόσο, ο νόμος αυτός υιοθετήθηκε ενώ ήδη εκκρεμούσε η αίτησή τους αναιρέσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Επικαλούνται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει σχετικά τα εξής:

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί δικαίως (...) εντός λογικής προθεσμίας, από δικαστήριο (...), το οποίο θα αποφασίσει (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής

φύσεως (...))»

Η Κυβέρνηση δηλώνει ότι οι προσφεύγουσες δεν εξήντησαν τα εσωτερικά ένδικα μέσα διότι δεν επωφελήθηκαν της δυνατότητας την οποία τους προσέφερε το άρθρο 52 § 2 του Νόμου 2721/1999, συμφώνως προς το οποίο θα είχαν δυνηθεί να ζητήσουν τη συνέχιση της διαδικασίας επικαλούμενες τις οικονομικές συνέπειες της διαφοράς.

Όσον αφορά την ουσία, η Κυβέρνηση επιμένει στον έκτακτο χαρακτήρα της αιτήσεως αναιρέσεως. Υπογραμμίζει ότι η υπόθεση των προσφευγουσών εξετάσθηκε από δικαστήρια και των δύο βαθμών, τα οποία διέθεταν πλήρη δικαιοδοσία, και ότι ο δίκαιος χαρακτήρας των διαδικασιών οι οποίες διεξήχθησαν ενώπιον των δικαστηρίων αυτών, ουδέποτε αμφισβητήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι ο νέος νόμος υιοθετήθηκε προκειμένου να αποφευχθεί ο υπερβολικός φόρτος εργασίας του ανωτάτου διοικητικού δικαστηρίου και ότι η νομολογία του Δικαστηρίου δέχεται ότι οι νόμοι περί δικονομίας εφαρμόζονται πάραυτα επί των τρεχουσών διαδικασιών. Η Κυβέρνηση επικαλείται την απόφαση *Brualla Gómez de la Torre κατά της Ισπανίας* από 19 Δεκεμβρίου 1997 (*Recueil des arrêts et décisions* 1997-VIII, σελ. 2956, §§ 35-39).

Οι προσφεύγουσες δηλώνουν ότι η προθεσμία εξήντα ημερών, η οποία προβλέπεται από τον Νόμο 2721/1999 για την άσκηση της εν λόγω προσφυγής, άρχιζε να ισχύει από της ημερομηνίας δημοσίευσής του επίμαχου νόμου. Ωστόσο, δεν ήταν σε θέση να ενημερωθούν εγκαίρως για την ύπαρξη του νόμου αυτού, διότι δεν είχαν κανέναν λόγο να υποψιάζονται ότι ενώ η υπόθεσή τους εκκρεμούσε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ένας νέος νόμος θα ψηφιζόταν για να θέσει σε κίνδυνο το παραδεκτό της αιτήσεώς τους. Σε κάθε περίπτωση, οι προσφεύγουσες δηλώνουν ότι δεν ηδύναντο να επικαλεσθούν τις οικονομικές συνέπειες της διαφοράς, διότι απαιτούσαν μόνον να καταβληθεί στην κάθε μία το ποσό των 861,15 ευρώ.

Όσον αφορά την ουσία, οι προσφεύγουσες δηλώνουν ότι η αναφορά στην υπόθεση *Brualla Gómez de la Torre* δεν είναι κατάλληλη διότι, στην υπόθεση αυτή, η προσφεύγουσα είχε απλώς δηλώσει την πρόθεσή της να καταθέσει αίτηση αναιρέσεως, και δεν την κατέθεσε, ει μη μόνον μετά τη δημοσίευση του νόμου με τον οποίο τροποποιούνταν οι διατάξεις του κώδικα πολιτικής δικονομίας, οι οποίες διέπουν τους όρους αποδοχής των αιτήσεων αναιρέσεως (*Brualla Gómez de la Torre κατά της Ισπανίας*, ο.α., σελ. 2949, §§ 9-10). Αντιθέτως, οι προσφεύγουσες υπογραμμίζουν ότι είχαν προσφύγει ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δύο έτη πριν από τη δημοσίευση του επίμαχου νόμου. Ισχυρίζονται δε ότι η ακύρωση της διαδικασίας ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, τους στέρησε μία δικαία δίκη, και στηρίζονται ειδικότερα στην υπόθεση *Ελληνικά Διυλιστήρια Stran και Στρατής Ανδρεάδης κατά της Ελλάδος* (απόφαση από 9 Δεκεμβρίου 1994, série A n° 301-B).

Το Δικαστήριο δεν θεωρεί ότι καλείται να αποφανθεί επί της ενστάσεως της Κυβερνήσεως περί μη εξαντλήσεως των εσωτερικών ενδίκων μέσων, διότι το μέρος αυτό της προσφυγής δύναται να απορριφθεί για τους ακόλουθους λόγους.

Το Δικαστήριο θεωρεί πράγματι ότι η αναφορά στην υπόθεση *Brualla Gómez de la Torre*, επί της οποίας στηρίζεται η Κυβέρνηση για να δηλώσει ότι η αιτίαση των προσφευγουσών είναι αβάσιμη, είναι εύστοχη και κατάλληλη. Υπενθυμίζει ότι η υπόθεση αυτή αφορούσε το απαράδεκτο αιτήσεως αναιρέσεως επί υποθέσεως αστικής φύσεως, λόγω της άμεσης εφαρμογής νέου νόμου περί δικονομίας. Στην από 19 Δεκεμβρίου 1997 προρρηθείσα απόφασή του, το Δικαστήριο έκρινε ότι «η υιοθετηθείσα από τα ισπανικά δικαστήρια λύση στην παρούσα υπόθεση διαπνέεται από μία ευρέως αναγνωρισμένη αρχή, συμφώνως προς την οποία, πλην αντιθέτου ρητής διατάξεως, οι νόμοι περί δικονομίας εφαρμόζονται πάραυτα επί των τρεχουσών διαδικασιών». Έκρινε δε νόμιμο «τον σκοπό ο οποίος επιδιώκεται από την εν λόγω νομοθετική αλλαγή: αναπροσαρμογή του ύψους του

οικονομικού αντικειμένου των αιτήσεων αναιρέσεως προκειμένου να αποφευχθεί ο υπερβολικός φόρτος εργασίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου λόγω υποθέσεων ήσσονος σημασίας». Σημείωσε δε ότι η επίμαχη διαδικασία «επόταν, εν τοιαύτη περιπτώσει, της εξετάσεως της υποθέσεως της προσφεύγουσας από το πρωτοδικείο (...) και στη συνέχεια από το εφετείο, τα οποία διέθεταν πλήρη δικαιοδοσία» και συμπέρανε ότι «έχοντας υπόψη τον ειδικό ρόλο τον οποίο διαδραματίζει το Ανώτατο Δικαστήριο ως αναιρετικό δικαστήριο, είναι δυνατόν να δεχθούμε ότι δέον όπως η διαδικασία η οποία ακολουθείται ενώπιόν του συνδυάζεται με έναν μεγαλύτερο φορμαλισμό» (*Brualla Gómez de la Torre κατά της Ισπανίας*, ο.α., σελ. 2956, §§ 35-39).

Το Δικαστήριο δεν διακρίνει στην παρούσα περίπτωση κάποιον λόγο ο οποίος θα επέτρεπε να αποκλίσει της νομολογίας αυτής. Εκτιμά ότι η παρούσα υπόθεση είναι παρόμοια με την προρρηθείσα υπόθεση: το γεγονός ότι η κυρία Brualla δεν είχε εκδηλώσει, πριν από τη δημοσίευση του ισπανικού νόμου, ει μη μόνον την πρόθεσή της να καταθέσει αίτηση αναιρέσεως, δεν δύναται να διαφοροποιήσει τις δύο υποθέσεις, όπως ισχυρίζονται οι προσφεύγουσες, διότι η εν λόγω δήλωση προθέσεως δεν ήταν η έκφραση μιας απλής επιθυμίας, αλλά συνιστούσε, κατά την ισχύουσα νομοθεσία, αναγκαία διατύπωση η οποία προβλέπεται μεταξύ των λοιπών προϋποθέσεων αποδοχής της αιτήσεως αναιρέσεως (Άρθρο 1694 του Ισπανικού Νόμου 10/1992 - *Brualla Gómez de la Torre κατά της Ισπανίας*, ο.α., σελ. 2951, § 18).

Αντιθέτως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η παρούσα υπόθεση δεν δύναται να συγκρίνεται με την προρρηθείσα υπόθεση *Ελληνικά Διυλιστήρια Stran και Στρατής Ανδρεάδης κατά της Ελλάδος*, η οποία αφορά την ακύρωση με πράξη νομοθετικού περιεχομένου μιας διαιτητικής αποφάσεως με την οποία βεβαιωνόταν η ύπαρξη οφειλής του Δημοσίου, διότι στην υπόθεση αυτή, ο επίμαχος νόμος δεν ήταν νόμος περί νομολογίας ο οποίος διέπει την πρόσβαση των ενδιαφερομένων σε ανώτατο δικαστήριο, αλλά νόμος ο οποίος

«αφορούσε στην πραγματικότητα – χωρίς να αναφέρεται – την προσφεύγουσα επιχείρηση» (ο.α., σελ. 81, § 47).

Επομένως, η αιτίαση αυτή είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

2. Επικαλούμενες το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, οι προσφεύγουσες παραπονούνται περαιτέρω για τη διάρκεια της διαδικασίας.

Η Κυβέρνηση δηλώνει ότι η υπόθεση παρουσίαζε κάποια πολυπλοκότητα, λόγω του αριθμού των προσφευγουσών. Προσθέτει δε ότι τα δικαστήρια πρώτου και δευτέρου βαθμού αποφάνθηκαν εντός ευλόγων προθεσμιών. Η διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη, διότι η υπόθεση δεν εξετάστηκε επί της ουσίας.

Οι προσφεύγουσες δηλώνουν ότι η υπόθεσή τους δεν ήταν πολύπλοκη και ότι για τις καθυστερήσεις ευθύνεται αποκλειστικώς η κακή οργάνωση των εσωτερικών δικαστηρίων.

Το Δικαστήριο κρίνει, με γνώμονα τα κριτήρια τα οποία προβλέπει η νομολογία του σε θέματα «ευλόγου προθεσμίας», και λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των στοιχείων τα οποία έχει στη διάθεσή του, ότι πρέπει η αιτίαση αυτή να εξετασθεί επί της ουσίας.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομοφώνως,

Κάνει δεκτή, υπό την επιφύλαξη παντός μέσου ουσίας, την αιτίαση των προσφευγουσών υπ' αριθ. 1-7, 9-11, 13, 15-22 και 24-25 όσον αφορά τη διάρκεια της διαδικασίας.

Απορρίπτει ως απαράδεκτη την προσφυγή κατά τα λοιπά.

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Søren NIELSEN

Αναπληρωτής Γραμματέας

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Peer LORENZEN

Πρόεδρος

Κατάλογος των προσφευγουσών

1. X

Λ

-ΠΚΛΠ

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ